

2025-04-10

Till

Utbildningsdepartementet

Remissyttrande: SOU 2024:94 Förstärkningsundervisning i skolan - En försöksverksamhet för fler behöriga elever

Waldorfskolefederationen (WSF) är en intresseorganisation för de ca 40 waldorfskolor som finns i Sverige. Waldorfskolefederationen samarbetar också med representanter för Montessori- och Freinet-skolorna inom ramen för Idéburna skolors riksförbund i syfte att bevaka frågor som berör pedagogisk mångfald och alternativ pedagogik.

Waldorflärarhögskolan (WLH) är idag den enda institution som erbjuder utbildningar till waldorfförskollärare och waldorflärare. Utbildningarna är offentligt finansierade och ger behörighet att arbeta i waldorfpedagogisk förskola/skola. De står under tillsyn av UKÄ. Waldorflärarhögskolan har en unik position vad gäller pedagogiska alternativ. Vi är också del av Idéburna skolors riksförbund (ISR) inom vilket vi arbetar för att stärka de idéburna pedagogiska alternativens möjlighet att bedriva förskola/skola inom det svenska skolväsendet.

WSF och WLH har ett nära samarbete och bidrar till samverkan mellan utbildning och skolor.

Vi inleder med en kort sammanfattning i punktform. Direkt efter sammanfattningen kommer en övergripande kommentar till utredningen och därefter specifika kommentarer till några av utredningens förslag.

Sammanfattning

- Vi ser det som angeläget att båda alternativ i försöket genomförs och utvärderas. I utvärderingen bör också ingå hur alla de elever som ingår i "halvklass-försöket" klarar sig. Då menar vi inte bara om fler elever uppnår målen, utan också om de elever som sannolikt skulle ha uppnått målen utan förstärkning med mer undervisning uppnår målen med ännu bättre resultat.
- Vi ser det som angeläget och nödvändigt att det är skolorna själva som organiserar och beslutar om innehåll och upplägg av förstärkningstiden.
- Vi menar att möjligheten att ansöka om undantag från att följa timplanen fortsatt finns kvar (avsnitt 7.6).

Kommentarer till utredningen

WSF och WLH vill understryka vikten av likvärdig grundskoleutbildning för samtliga barn/elever i Sverige. Vi ser det både stora och akuta behovet av åtgärder för att öka andelen elever som uppnår godkända resultat i både grundskola och gymnasieskola. Att en elev klarar alla skolår har stor betydelse för både den enskilda eleven, men också för alla andra runt omkring – både på familje- och samhällsnivå.

Om de två försöksalternativen

Utredningen tar förutom pedagogiska aspekter även upp finansierings- och kostnadsperspektiv. Vi förstår att man behöver beakta ekonomi och användning av offentliga medel. Samtidigt vill vi framhålla att hur vi tar hand om våra elever får så stora konsekvenser att det inte alltid är lätt att veta om man långsiktigt har sparat pengar i statskassan på att använda en i skolan billigare åtgärd.

Utredningen föreslår att man på försök ska arbeta med förstärkning på två olika sätt för att därefter utvärdera vilket som gav bäst resultat. Det ena förslaget är förstärkning för utvalda elever under intensivperioder. Det andra är att ha utökad undervisning i form av halvklass för alla elever i de lägre årskurserna. Utredningen lyfter själv fram frågor kring bland annat inkludering i förhållande till de två alternativen.

Samtidigt ges man intryck av att utredningen, redan innan försöket är gjort och utvärderat, lutar åt att förstärkningsundervisning för utvalda elever är att föredra. Här önskar vi verkligen ta del av utvärderingen och att då kostnadsbesparingar i ett skede inte görs på bekostnad av kostnader i andra och senare sammanhang.

Något som vi hoppas ska ingå i utvärderingen är också hur de elever som ingår i "halvklass-försöket" klarar sig. Då menar vi inte bara om fler elever uppnår målen, utan också om de elever som sannolikt skulle ha uppnått målen utan förstärkning med mer undervisning uppnår målen med ännu bättre resultat. Vi önskar också att det i utvärderingen av båda alternativen inte bara tittar på resultat utan också i någon bemärkelse även elevers situation socialt och i förhållande till motivation.

Om undervisningstid och undervisningsinnehåll (avsnitt 4.5)

Utredningen konstaterar att staten har ökat styrningen genom timplanen – både genom stadiindelningen och genom omfattningen. Man konstaterar också att det ökade timantalet i matematik inte tycks ha haft den effekt man önskade. Elevernas resultat i matematik har inte förbättrats på det sätt som man avsåg.

Även andra ämnen har fått ett utökat timantal. Ytterligare en förändring i det här sammanhanget är att man tagit bort elevens val.

Värt att notera är att det utökade timantalet i ganska liten utsträckning berört lågstadiet. Samtidigt vet man att det är av största vikt att inte ”tappa” elever i lågstadiet – glappet mellan de som uppnår godkända resultat och inte växer stort under mellanstadiet. Och när eleverna har kommit till årskurs nio kan vissa elever ligga flera läsår efter.

Att, som nu utredningen föreslår, förstärka undervisningen i de lägre årskurserna verkar mot bakgrund av detta och forskningen menar vi är helt riktigt. Hur förstärkningen ska utformas är ju däremot en annan fråga. Innehållet i de timmar som tillkommer måste få planeras och organiseras av lärarna på aktuell skola.

Mer av det som inte fungerar kan leda till ökad frånvaro eller utagerande under lektionstiden. Mer av det som fungerar bra i skolan leder ofta till stärkt självkänsla och med tiden mod att ta sig an även de svårare delarna i skolan. På så vis kan skolgången bli likvärdig och kompensatorisk. Det är alltså inte en fråga endast om tid, utan också om innehåll och organisation. Här har de alternativa pedagogiska inriktningarna erfarenhet av att arbeta till exempel med utomhuspedagogik, konst och hantverk samt ämnesövergripande undervisning. I synnerhet om timantalet ska öka för elever blir det avgörande att eleverna helt enkelt inte blir för trötta. Just de elever som inte uppnår godkända resultat är dessutom ofta mer trötta och mindre motiverade än andra elever.

Vi vill även framhålla att en förstärkning av undervisningstid aldrig får legitimera minskat stöd till elever i behov av det. Det här är inte en fråga bara om tid utan om att skolor under lång tid har haft otillräckliga resurser för att ge elever det stöd de behöver.

Utredningen redogör för forskningsläget kring undervisningstid, nivågruppering, gruppstorlek, mm. och kunskapsutveckling/resultat: Ibland kan man visa på kausalitet, ibland är det endast korrelation. Detta talar, som utredningen föreslår, för att man ska börja med försök och utvärdering innan man går vidare. Det är också positivt att Skolforskningsinstitutet får i uppdrag att bedriva ytterligare forskning inom området.

Om timplanen (avsnitt 7.6)

I avsnitt 7.6 tar man upp möjligheten att ansöka om undantag från att följa timplanen. Utredningen föreslår att möjligheten till undantag ska tas bort. Vi motsätter oss detta.

Att arbeta timpanelöst innebär inte att elever generellt ska ha färre undervisningstimmar. Alla elever ska självfallet garanteras det centrala innehållet. Däremot möjliggör undantaget för skolor att inom ramen för timantalet organisera undervisning på olika sätt. Timpanelöst innebär inte att elever ska ha sämre måluppfyllelse. Tvärtom önskar man att fler elever ska uppnå bättre måluppfyllelse.

Det framgår inte av utredningen att de skolor, om än få, som har fått och tillämpat detta speciella undantag, skulle ha misskött undervisning eller att eleverna har presterat sämre på grund av undantaget från timplanen.

Att då ta bort undantagsmöjligheten verkar inte rimligt. Inom ramen för denna möjlighet finns också en möjlighet att upptäcka och pröva nya metoder, ibland för specifika elevgrupper – något som kan tillföra och bidra till pedagogisk utveckling i Sverige. Å ena sidan säger man att mer av samma inte hjälper, å andra sidan gör man det svårare att utveckla nytt – det är motsägelsefullt och olyckligt.

Lovskola

Som utredningen skriver så är det svårt för lovskolan att råda bot på stora och mångåriga kunskapsluckor hos elever. Däremot fungerar lovskola väl för elever som missat enstaka kursmoment. De eleverna är dock inte så många och det kan bli en ganska kostsam insats med lovskola i förhållande till elevantal. Det är viktigt att möjligheten till lovskola ändå kan få finansiering.

Avslutning

Vi ser nödvändigheten av att fler elever kan gå igenom skolan och ha uppnått målen, både i grundskola och gymnasieskola. Samtidigt ser vi med viss oro på att åtgärder numera nästan alltid innebär mer styrning och kontroll. Den autonomi som man ibland tillskriver lärare blir något som lätt rör sig på idéplanet. Brister i skolan menas bero på bristande kompetens, ineffektivitet, brist på styrning och kontroll. Att se att skolan och lärarna arbetar med allt mindre resurser i förhållande till att kraven har ökat leder inte i nämnvärd utsträckning till reella åtgärder.

En konsekvens av detta att det blir allt svårare för pedagogiska alternativ att rymmas inom de allt snävare ramarna och den ökade detaljstyrningen. Enligt artikel 14 i EU-stadgan (Lissabonfördraget) har vårdnadshavare rätt att välja alternativ pedagogik. Detta kan inte enbart handla om organisationsform eftersom en genuin alternativpedagogik också arbetar med en unik pedagogisk och didaktisk praktik. Det måste helt enkelt finnas utrymme även för olika pedagogiska inriktningar.

Bland de idéburna skolorna (till exempel Freinet, Montessori och Waldorf) finns olika pedagogiska metoder att närma sig elever med svårigheter och behov av stöd. Här skulle det kunna finnas möjlighet att undersöka om det finns idéer som fler skulle kunna använda och vara hjälpta av.

Caroline Bratt
Waldorflärarhögskolan

Maria Norberg
Waldorfskolefederationen